

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
**И-Т ПО ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА МОРФОЛОГИЯ,
ПАТОЛОГИЯ И АНТРОПОЛОГИЯ С МУЗЕЙ**

Вх. № 229
29.09 2021 г.
СОФИЯ

СТАНОВИЩЕ

от проф. Нина Атанасова, дбн, ИЕМПАМ-БАН, назначена със Заповед № РД-15-53А/10.08.2021 г. на Директора на ИЕМПАМ-БАН,

относно: дисертационен труд на Надежда Венециева Параскова, докторант на самостоятелна подготовка към секция „Антропология и анатомия” в ИЕМПАМ - БАН на тема **„Дерматоглифична характеристика на българско население от Централна Западна България“** за присъждане на образователната и научна степен "Доктор", професионално направление **4.3. Биологически науки, научна специалност "Антропология"**, шифър 01.06.01.

Дисертационният труд на Надежда Параскова е адресиран към проблем от национално значение за етническата антропология и по-конкретно етническата дерматоглифика в България. Трудът е оригинално замислен, предвид недостатъчните проучвания на съвременното население от Централна Западна България (ЦЗБ) по отношение на антропологичните, в частност дерматоглифичните изследвания. Сравнителният подход, приложен в настоящия труд предоставя нови и обобщени данни за целия регион на ЦЗБ, който се отличава със специфични характеристики, поради което е обособен от етнографите като „шопска етнографска област“. Дисертационният труд е изключително прецизно и професионално изпълнен с прилагане на адекватен антропологичен подход, включващ класически метод на определяне на дерматоглифични отпечатаци на пръсти и длани и съвременен биостатистически анализ.

Дисертационната разработка е написана на 183 страници и съдържа обичайните раздели в балансирано съотношение между тях, като логично преобладава частта „Резултати и дискусия“ (101 стр.), означена от авторката „Анализ и дискусия на получените резултати“.

Обзорът е кратък (23 стр.), целенасочено развит и добре структуриран, отличава се с ясен и стегнат стил и представя необходимата информация относно класическите и съвременните изследвания по обща и етническа дерматоглифика като цяло и в частност в България. Това се вижда от внушителния брой на използваните литературни източници – 262 на брой, от тях 130 на кирилица и 132 на латиница. Седемдесет източника са след 2000 г., което показва, че дисертантката познава литературата по въпроса от последните две десетилетия. Би могло да се отдели повече внимание на работата на Sokal et al, 1973, която чрез усъвършенстван математически анализ доказва наблюденията на Хитъ. (стр. 20).

Добро впечатление прави краткото заключение в края на литературния обзор, в което авторката е поставила основния проблем при провеждане на дерматоглифичните изследвания в България от етично естество. И в този аспект дисертантката заслужава поздравление за проявеното постоянство и упоритост в работата. Следва кратка постановка на проблема, от което става ясно, че предходните изследвания са били върху отделни референтни групи без да се търсят връзки и сравнения между тях. От тук Надежда Параскова логично извежда необходимостта от комплексно сравнително проучване с

предоставяне на база данни за бъдещи сравнителни анализи с други български и чуждестранни популации, което да осветли етноантрополоичния статус на българското население от ЦЗБ и страната. Целта е кратко формулирана, както и осем задачи за нейното изпълнение.

От описанието на „Материал на изследването“ се вижда, че проведените изследвания са направени върху 1600 индивида (800 мъже и 800 жени) от осем локални популации на ЦЗБ, като са обработени 3200 дланни и 16000 пръстови отпечъци. Това определено гарантира получаване на достоверни данни, обработени посредством съвременен биостатистически анализ, включващ първична (определяне на 5 индекса) и вторична обработка на данните с прилагане на специализирани статистически програми („PAST”, „DERM”, Principal Component Analysis, Корелационен анализ). Разделът за Биостатистическия анализ би могъл да бъде обединен с раздела „Материал и методи”, тъй като биостатистическият анализ се явява интегрална част от методите за изследване в етническата дерматоглифика.

Разделът „Анализ и дискусия на получените резултати” се отличава с голем обем на изследвания материал – 8 различни териториални групи, които отначало се описват подробно поотделно и за двата пола, а после е направен сравнителен анализ с данни от изследвания на други автори в региона – още 8 териториални групи. Този сравнителен анализ е особено ценен, защото, за съжаление, много работи по антропология (както на живо население, така и на костен материал, както в областта на физическото развитие, така и в областта на етническата антропология) описват изследваната референтна група сама за себе си без да се прави сравнение. Богатият материал е удачно представен в 123 таблици и онагледен 39 фигури.

Принос в раздела е използването на анализът на главните компоненти (Principal Component Analysis), което досега не е провеждано у нас при изследванията по етническа дерматоглифика. При анализа на главните компоненти са включени и данни за териториални групи от други части на България, с което броят на сравняваните извадки достига 27. Изключително ценен е оригиналният анализ между връзката на териториалното положение и дерматоглифичните признаци, в който също са включени и данни за териториални групи от други части на България (общо 27). Трябва да се изтъкне и направеното оригинално сравнение по метода РСА на изследваните териториални групи от ЦЗБ и от България като цяло с дерматоглифически данни за други етнически групи извън България.

Пореден принос в настоящия труд е, че за първи път у нас е представен интеграционен РС анализ (IPCA) на ключовите за етническата антропология дерматоглифични и одонтологични белези на населението от ЦЗБ. В сравнителния анализ са използвани данните както от настоящото проучване, така и от изследвания на други автори (Minkov, Tosheva, 2006; Tosheva, Minkov, 2009).

Изводите са формулирани твърде обширно и по-скоро представляват кратко обобщение на изложеното в раздела „Анализ дискусия на получените резултати”. Те са общо 16, формулирани в две направления „Таксономичен анализ на дерматоглифичните признаци” и „Таксономичен анализ на териториално и етническо ниво на диференциация по дерматоглифични признаци”. Представени са 8 научни приноса, като последните два

по-скоро очертават перспективата за използване на получените от авторката данни за бъдещи сравнителни изследвания. Първите четири приноси са с оригинален характер.

Дисертационния труд завършва с кратко заключение в което е формулирана неговата „есенция“. Основният фактор за формирането на антропологичния състав на изследваните съвременни български групи от Централна Западна България най-вероятно е взаимодействието между северните и южните варианти на западноевразийската формация (европеоидите). Интеграционният анализ на дерматоглифичните и одонтологичните белези с географското разположение на групите по оста запад – изток, по всяка вероятност обективизира засилени миграционни процеси през историческото минало на българското население (по-ясно изразено при мъжкия пол). Накрая авторката споделя идея за бъдещи изследвания на соматологичните белези на населението от изследвания район, които биха могли да осветлят в по-големи детайли етногенезиса на шопската етнографската група от България.

По темата на дисертацията са отпечатани **3** научни публикации на английски език, едната е в индексирано във Web of Science списание. Резултатите са представени на **4** научни форума, от които **3** на международни форуми в чужбина.

От представената справка е видно, че докторантката е изпълнила образователната програма на Центъра за обучение към БАН, като е събрала **430** кредита при изискуем минимум от 250. Тя е изпълнила минималните изисквания на ИЕМПАМ за придобиване на ОНС „докор“

Заключение: обемът и качеството на проведеното комплексно и подробно антропологично изследване върху дерматоглификата на българското население от Централна Западна България, определят дисертационния труд на Надежда Параскова, като завършена и прецизно осъществена научна разработка с фундаментално и приложно значение. Впечатлена съм от високото научно ниво и професионализъм на изпълнение на дисертационния труд, неговото написване и оформяне. Обемът и качеството на труда и успешното изпълнение на образователната и научна програма напълно покриват критериите на ЗРАС на РБ и съответните правилници за неговото приложение. С придобитите знания и умения Надежда Параскова е изграден учен, способен за самостоятелна научно-изследователска работа. Във връзка с горе-изложеното, с висока убеденост давам положителна оценка на дисертационния труд на тема „„Дерматоглифична характеристика на българско население от Централна Западна България“ и препоръчвам на членовете на почитаемото Научно жури да гласуват „ЗА“ присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ на Надежда Параскова.

25.09.2021 г.

проф. Нина Атанасова, дбн